

AUDİT 2025, 2 (48), səh. 137-146.
AUDIT 2025, 2 (48), pp. 137-146.
АУДИТ 2025, 2 (48), стр. 137-146.

DOI: 10.59610/bbu2.2025.2.13

*Məlikov Anar Balabəy oğlu,
dissertant,
Azərbaycan Kooperasiya Universiteti
E-mail: malikzadeanar@gmail.com
© Məlikov A.B., 2025*

UOT: 338.48-6:63

JEL: Q26, Q13, R11, Z32

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASINDA AQROTURİZMİN YARANMASI VƏ ONUN INKİŞAF ETDİRİLMƏSİ İSTİQAMƏTLƏRİ

X Ü L A S Ə

Tədqiqatın məqsədi – Azərbaycan Respublikasında aqroturizmin yaranması və onun inkişaf etdirilməsi istiqamətlərinin öyrənilməsi və bu sahədə müəyyən təkliflərin hazırlanmasıdır.

Tədqiqatın metodologiyası – tədqiqat prosesində müqayisə, təhlil, sintez və digər metodlardan istifadə edilmişdir.

Tədqiqatın tətbiqi əhəmiyyəti – məqalədə aqroturizmin inkişaf etdirilməsi kənd əhalisinin həyatına, onların məşğulluq səviyyəsinin yüksəldilməsinə, gəlirlərinin artmasına təsiri nəzərdən keçirilir. Bu istiqamətdə tətbiqi əhəmiyyətli olan təkliflər də formalaşdırılmışdır.

Tədqiqatın nəticələri – təklif olunan tədbirlərin tətbiqi kənd əhalisinin sosial – iqtisadi vəziyyətinin yaxşılaşdırılmasına səbəb ola bilər.

Tədqiqatın orijinallığı və elmi yeniliyi – aqroturizmin inkişaf etdirilməsi istiqamətində beynəlxalq təcrübəyə əsaslanaraq mövcud yanaşmalar sistemləşdirilərək formalaşdırılmışdır.

Açar sözlər: aqroturizm, kənd əhalisinin gəlirləri, infrastruktura, marketinq, ferma, ailə təsərrüfatı, ekoloji turizm.

G İ R İ Ş

Aqroturizm Azərbaycan Respublikası üçün nisbətən yeni bir sahə olsa da, Avropa ölkələrində artıq uzun müddətdir ki mövcuddur. "Yaşıl" turizm Qərbi ölkələrində keçən əsrin 70-ci illərində meydana gəlmişdir. O zaman İtaliyada qloballaşmanın sürətləndiyi dövrdə iri aqrosənaye kompleksləri meydana gəlmiş və xırda fermer təsərrüfatları onlarla rəqabət apara bilmirdi. Bəziləri təsərrüfatlarını tərk edərək başqa sahələrə yönəlmiş, bəziləri isə sonadək mübarizə aparmağa qərar vermişdi. İtaliya hökuməti fermerlərə təsərrüfatlarında kafelər, mağazalar və mehmanxanalar açmağı təklif etdi ki, bu da əlavə gəlir mənbəyinə çevrildi və vergidən də azad edildilər. Beləliklə, aqroturizm sistemi yaranmağa başladı. O dövrdən başlayaraq kənd turizmi uğurla inkişaf edərək işsizliyin azalmasına səbəb oldu və kənd sakinlərinin gəlirləri artmağa başladı. Bu sahə xüsusilə İtaliya, Fransa, Polşa və Baltikyanı ölkələrdə geniş yayıldı.

AUDİT 2025, 2 (48), səh. 137-146.

AUDIT 2025, 2 (48), pp. 137-146.

АУДИТ 2025, 2 (48), стр. 137-146.

Mütəxəssislər kənd turizminin XX əsrin ikinci yarısından inkişaf etməyə başladığını bildirirlər. Bütün ölkələrdə kənd turizminin inkişaf mərhələləri oxşardır, lakin zaman fərqlidir. İlk mərhələdə bir çox Qərbi Avropa ölkələrində kənd turizmi ilk olaraq fermer təsərrüfatlarında əlavə gəlir mənbəyi kimi yaranıb. İkinci mərhələdə dövlətin dəstəyi əsasında kənd turizmi genişlənməyə başlayıb, kənd turizm bazarı formalaşmışdır. Sonuncu mərhələdə kənd turizmi turizm sənayesinin mühüm subyektinə çevrilir, peşəkar birliklər yaranır və dövlət dəstəyi artır. Beləliklə, kənd turizmi təkcə turizmin bir növü deyil, həm də kənd həyatının qorunmasına və inkişafına xidmət edən vacib iqtisadi fəaliyyətdir.

Aqroturizm anlayışı və onun əsas xüsusiyyətləri

Aqroturizm – kənd təsərrüfatı və turizmin vəhdətindən yaranan bir turizm növüdür ki, burada turistlər kənd həyatını, yerli ənənələri və kənd təsərrüfatı fəaliyyətlərini yaxından tanımaq imkanı əldə edirlər. Kənd turizmi barədə mütəxəssislər arasında vahid bir fikir yoxdur. Belə ki, dünya ölkələri bir-birindən çox fərqlidir: siyasi və iqtisadi şərait, vergi sistemi, iqlim, əhali sıxlığı müxtəlifdir. Bu səbəbdən “kənd ərazisi” anlayışı da fərqlidir, eyni zamanda milli mentalitet də fərqlidir. Nəticədə aqroturizm anlayışı, onun rolu, iqtisadiyyatda tutduğu yer, kənd əhalisinin gəliri və s. də fərqlidir. Bir çox ölkələrdə kənd turizmi sadəcə olaraq ümumi turizm sahəsinin bir hissəsi hesab edilir. Kənd turizmi kənd yerlərinin inkişaf proqramlarına daxil edilir. Belə olduqda, sahibkarlıq qaydaları, qonaqpərvərlik və iaşə xidmətləri qaydaları, eləcə də digər spesifik tələblər tətbiq edilir. Lakin bəzi ölkələrdə kənd turizmi ayrıca bir sahə kimi müəyyən edilib (məsələn, Belarusda) və bu sahə üçün xüsusi qanunvericilik mövcuddur [2].

Müxtəlif dünya ölkələrində və Azərbaycanda kənd turizmi necə başa düşülür. Britaniyalı professor Dr. Leynin fikirlərinə görə (O, 1994-cü ildə “Kənd turizmi nədir?” adlı məqalə dərc etdirib) kənd turizm anlayışını dəqiq müəyyənləşdirmək çətindir, lakin onun əsas xüsusiyyətlərini formalaşdırmaq mümkündür. Beləliklə, kənd turizmi: kənd ərazisində həyata keçirilir və məzmununa görə kənd turizmi adlanır. Buraya kənd və ya ferma həyatına real inteqrasiya daxildir. Aqroturizm təbiətlə ünsiyyət, yerli mədəniyyət və adət-ənənələrlə tanışlıq, milli mətbəxi dadmaqdır. Bu, “ənənəvilik” anlayışını da əhatə edir. Ənənəvilik təkcə köhnə kənd atributları ilə (məsələn, dırmıx, toxucu maşın, arabalar) məhdudlaşmır. Bu anlayış həm keçmişdə, həm də bu gün kənd həyatının özəlliklərini ifadə edir və zəngin məna kəsb edir. Müasir ekokəndlər də kənd turizmini inkişaf etdirə bilirlər.

Aqroturizmin əsas mahiyyəti aşağıdakılardan ibarətdir:

- Kənd təsərrüfatının inkişafına dəstək;
- Turistlər üçün unikal təcrübə;
- Ekoloji dayanıqlılıq;
- Regional iqtisadi inkişaf və s.

Kənd turizmi çox müxtəlifdir və müxtəlif əlamətlərə görə fəqlənirlər. Kənd turizmi, birincisi, öz ölçüsünə görə fərqlənir. Turizm obyektləri kiçik ölçülüdür, biznes əsasən kiçik miqyaslıdır, adətən ailə biznesidir və yerli sakinlər üçün əlavə gəlir mənbəyidir. Buraya kiçik turist qrupları (əsasən ailələr) daxildir. Lakin göstərilən xidmətlərə görə müxtəlif yaş qrupları

AUDİT 2025, 2 (48), səh. 137-146.

AUDIT 2025, 2 (48), pp. 137-146.

АУДИТ 2025, 2 (48), стр. 137-146.

üçün də uyğun ola bilər.

İkincisi, kənd turizmi təbii görünüşü və xarakterinə görə fərqlənir. Bu, ailəvi və rahat mühit yaradır. Turizm obyektləri kənd həyatına uyğun şəkildə təşkil edilir, çox vaxt fərdi və ya ailə təsərrüfatları bazasında fəaliyyət göstərir.

Üçüncüsü, kənd turizmi öz fəaliyyət müxtəlifliyinə görə fərqlidir. Kənd turizmi yalnız yaşayış və qidalanma xidmətləri ilə məhdudlaşmır. Buraya müxtəlif ustad dərsləri, avadanlıq icarəsi, at sürmə, aktiv istirahət növləri, ekskursiyalar, ekoloji marşrutlar, suvenir istehsalı və satışı, festivallar, kənd muzeylərinə səfərlər və bir çox digər xidmətlər daxildir.

Ancaq ən əsas xüsusiyyət səmimiyyət və yerli əhali ilə sıx ünsiyyətdir. Kəndə gələn turistlər adətən “qonaq” adlanır. Onlar eyni bir ailənin evinə dəfələrlə qayıdır, ailənin üzvü hesab olunur, sahibkarlarla əlaqələri qoruyur və dostlarına həmin məkan tövsiyə edirlər [3].

Bəs Azərbaycanda aqroturizm necə başa düşülür? Azərbaycanda aqroturizm kənd təsərrüfatı və turizm sahələrinin sintezindən yaranan bir istiqamət kimi başa düşülür. Bu turizm növü insanlara kənd həyatını yaxından izləmək, yerli adət-ənənələrlə tanış olmaq və fermer təsərrüfatlarında iştirak etmək fürsəti yaradır. Aqroturizm kənd yerlərində alternativ gəlir mənbəyi yaradaraq regionların iqtisadi dirçəlişinə və ekoloji tarazlığın qorunmasına müsbət təsir göstərir. Bundan əlavə, bu sahə milli mətbəxin və kənd təsərrüfatı məhsullarının tanınmasına da şərait yaradır.

Digər ölkələrin təcrübəsinə əsaslanaraq milli xüsusiyyətlərdən irəli gələrək kənd turizmi anlayışını da belə formalaşdırmaq olar: kənd turizmi kənd ərazisində müxtəlif resursların rəşional və dayanıqlı istifadəsi əsasında fermerlər və kənd sakinləri tərəfindən həyata keçirilən, turistləri bu əraziyə cəlb etmək və onlarla işləmək məqsədini güdən fəaliyyətlər və xidmətlər kompleksidir, ailə üçün əlavə gəlir mənbəyidir.

Kənd turizmi digər turizm növləri ilə sıx əlaqəlidir: ekoturizm, mədəni-etnoqrafik turizm, təhsil və sağlamlıq turizmi və s. Azərbaycanda kənd turizmi qanunvericilikdə rəsmi olaraq müəyyən edilib.

Yeni qanuna əsasən, kənd turizmi - kənd yerlərinə istirahət məqsədilə səfər etmək, kənd həyat tərzilə tanış olmaq, kənd təsərrüfatı istehsalçılarının fəaliyyətini izləmək və ya kənd təsərrüfatı işlərində iştirak etmək və müvəqqəti yerləşmə, istirahət, ekskursiya və digər xidmətlərin göstərilməsidir.

Lakin mütəxəssislərin fikrincə, bu tərif daha geniş olmalıdır. Çünki kənd turizmi yalnız kənd təsərrüfatı istehsalçılarına səfərlərlə məhdudlaşmır. Hal-hazırda, mütəxəssislər bu tərifin və əlaqədar qanunvericilik aktlarının təkmilləşdirməsi üzərində çalışırlar.

Azərbaycan Respublikasında aqroturizmin təşkilinin əsas xüsusiyyətləri

Müasir dövrdə Azərbaycan iqtisadiyyatı üçün prioritet sahələrdən biri turizm sahəsidir. Dayanıqlı və diversifikasiya olunmuş iqtisadiyyatın yaradılması, turizm sektorunun ölkə iqtisadiyyatının aparıcı sahələrindən birinə çevrilməsi və kənd turizminin inkişafı ilə bağlı imkanlar da genişlənir. Azərbaycanda aqroturizmin inkişafı ilk növbədə kənd təsərrüfatı sahəsinin inkişafı ilə bağlıdır. Bu təsir qarşılıqlıdır yəni iki sektorun birinin inkişafı digərinin də inkişafına təkan verə bilər. Müstəqilliyin ilk illərində Azərbaycanda kənd turizminin inkişaf etdirilməsinə müxtəlif subyektiv və obyektiv amillər mane olsa da hazırda problemlər arxada qalmış və kənd

turizmin inkişafı üçün geniş perspektivlər açılmışdır. Ölkədə kənd turizminin inkişafı kənd təsərrüfatının inkişafına və kənd yerlərində alternativ fəaliyyət sahələrinin yaradılması ilə məşğulluq və yoxsulluq probleminin həllinə mühüm töhfə verə bilər.

Azərbaycanda aqroturizm hələ inkişaf mərhələsindədir. Fermerlərin diqqəti daha çox süd, pendir və digər məhsulların istehsalı və satışı üzərində cəmləşib, lakin kənd təsərrüfatına kompleks yanaşmanın daha çox gəlir gətirə biləcəyini unudurlar. Kənd turizminin inkişafına səbəb olan ən sadə yol – təsərrüfat ərazilərinə ekskursiyaların təşkil edilməsidir. Bunun üçün sadəcə yalnız vaxt və istək tələb olunur. İnsanlara unudulmaz emosiyalar bəxş etmək və onları həqiqi fermer təsərrüfatının heyratımız atmosferinə qərq etmək mümkündür.

Ölkəmizin hər bir regionun özünəməxsus xüsusiyyətləri var. Azərbaycanda on iki iqlim qurşağının doqquzu mövcuddur. Ölkəmizin şimalında qış idman növləri məşğul olmaq mümkündürsə, cənubunda subtropik zonanın gözəllikləri ilə tanış olmaq olar. Bu siyahını davam etdirmək də olar. Mütəxəssislər ölkəmizdə kənd turizmin inkişaf potensialını yüksək qiymətləndirirlər. Bu sahənin inkişaf etdirilməsi üçün isə aşağıdakı əsas tələblər müəyyən edilməlidir:

- aqroturizm sahəsində qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi;
- dövlət dəstəyi;
- normativ-hüquqi tənzimləmələrin təkmilləşdirilməsi;
- aqroturizm obyektləri üçün tələblərin sadələşdirilməsi (yaşayış, qidalanma, ekskursiyalar);
- aqroturizm infrastrukturunun inkişafı;
- məsləhət və dəstək xidməti;
- peşəkar kadr hazırlığı və təlimlər;
- reklam və marketinq fəaliyyəti;
- müxtəlif xarakterli tədbirlərin təşkili [4].

Bu tələblərin yerinə yetirilməsi kənd turizm bazarının xeyli böyüməsinə, kənd əhalisinin gəlirinin artmasına və yeni iş yerinin açılmasına səbəb ola bilər. Hal-hazırda Azərbaycanda kənd yerlərində yeni gəlir mənbələrinin və biznesin şaxələndirilməsi yollarının axtarması mühüm məsələlərdən biridir. Belə perspektivli istiqamətlərdən biri də kənd turizminin inkişaf etdirilməsidir. Bir çox fermer təsərrüfatları və kənd sahibkarları üçün bu, fəaliyyətlərinin şaxələndirilməsinin və əlavə gəlir əldə edilməsinin effektiv üsuluna çevrilə bilər. Bununla yanaşı bu turizm növünün inkişafı kənd ərazilərində sosial-iqtisadi vəziyyətin yaxşılaşmasına, yeni iş yerlərinin yaradılmasına və infrastrukturun inkişafına da töhfə verə bilər. Kənd turizminin təşkilinin əsas aspektləri, fermerlər üçün onun üstünlükləri və ölkəmizdə bu sahənin inkişaf perspektivləri ətraflı öyrənilməlidir.

Gündəlik həyatın səs-küyündən yorulan şəhər sakinləri getdikcə daha çox kənd yerlərində istirahət etməyə, fermer həyatı ilə tanış olmağa və kənd təsərrüfatı işlərində iştirak etməyə can atırlar. Aqroturizmin mahiyyəti də məhz bundadır. Turistlərə yerləşmə, qidalanma, ekskursiyalar və aktiv istirahət imkanları təqdim edən fermerlər, stabil müştəri axını və əlavə gəlir əldə edirlər. Turistlərin xərcləri kənd təsərrüfatı istehsalından əldə olunan əsas gəliri əhəmiyyətli dərəcədə artırır. Azərbaycanda artıq aqroturizmi uğurla inkişaf etdirən bir sıra fermer təsərrüfatları mövcuddur. Bəzi təsərrüfatlar qonaq evləri, at gəzintiləri və milli yeməklərin

hazırlanması üzrə ustad dərsləri olan turistik klasterlər yaradır. Belə təsərrüfatları hər il minlərlə turist ziyarət edir və bu onların gəlirinə əhəmiyyətli dərəcədə töhfə verir.

Beləliklə, aqroturizm fermerlər üçün bizneslərini şaxələndirmək və gəlirlərini artırmaq üçün yeni imkanlar açır. Bu, həm kənd təsərrüfatı istehsalçıları, həm də kənd həyatı yaşamaq istəyənlər üçün faydalıdır [5].

Bu sahənin uğurla inkişafı üçün uyğun infrastruktur təmin edilməli və torpaq sahəsi hazırlanmalıdır. İlk növbədə, turistlərin yerləşməsi üçün qonaq evləri, kempinq sahələri və ya kənd üslubunda evlərin olması vacibdir. Bundan əlavə, ekskursiya və ustad dərsləri üçün heyvandarlıq fermaları, kənd təsərrüfatı sahələri, arıçılıq təsərrüfatları və digər obyektlər mövcud olmalıdır. Torpaq sahələri aqroturizmin tələblərinə uyğun olmalı, sanitariya və ekoloji normalara cavab verməli və turistlər üçün təhlükəsizliyi təmin etməlidir. Azərbaycanda aqroturizmin inkişafı bir sıra normativ aktlarla tənzimlənir. Bu əsasən, "Turizm fəaliyyəti haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunudur [1]. Bununla yanaşı, kənd turizmini dəstəkləyən xüsusi dövlət proqramları mövcuddur. Onlar fermerlərə infrastrukturun inkişafı və aqroturizm xidmətlərinin təbliği üçün qrantlar və subsidiyalar ayırırlar. Kənd təsərrüfatı torpaqlarından aqroturizm məqsədilə istifadə edərkən torpaq və ekoloji qanunvericiliyin tələblərinə əməl etmək vacibdir. Yalnız kompleks hüquqi yanaşma riskləri aradan qaldırmağa və fəaliyyətin qanuniliyini təmin etməyə kömək edəcəkdir.

Bizim bütün həyatımız və fəaliyyətimiz müxtəlif qanunlar və qaydalarla tənzimlənir. Bu qanun və qaydalar ya ölkə, ya da bələdiyyə səviyyəsində mövcud ola bilər. Onların təsiri hər bir vətəndaşa və hər bir təşkilata şamil olunmalıdır. Kənd turizmi sahəsində çalışanlar turizm fəaliyyəti ilə bağlı olan müvafiq qanunlara və fəaliyyət sahəsinə dair tələblərə əməl etməlidirlər. Mütəxəssislər yekdilliklə razılaşırlar ki, kənd turizmi kənd təsərrüfatı istehsalçısı üçün sadəcə səyahətdən daha geniş anlayışdır.

Mühüm məsələlərdən biri də kənd turizmində maliyyə-iqtisadi fəaliyyətin əsaslarının müəyyən edilməsidir. Bu məqsədlə ölkədə vergi rejimləri mövcuddur. Yəni iqtisadi fəaliyyət növü seçildikdən sonra və biznes fəaliyyəti mövcud qaydada qeydiyyatdan alındıqdan sonra vergi rejimi, pul hesablaşmalarının aparılması və mühasibat uçotu qaydaları müəyyənləşdirməlidir. Bununla bağlı Mülki Məcəllədə fəaliyyət sahəsindən asılı olmayaraq sahibkarın müqavilə və öhdəlik növləri, pul hesablaşmalarının aparılması qaydaları göstərilmişdir.

Aqroturizmin sosial-iqtisadi inkişafa təsiri

Aydın məsələdir ki, turizmin kənd həyatına təsiri çoxşaxəlidir. Bu təsir həm iqtisadiyyat, həm də sosial və mədəni sahələrdə özünü göstərir. Əlbəttə ki, bu təsir ətraf mühitə də sirayət edir. Bu dəyişikliklərin əksəriyyəti müsbətdir, lakin düşünülməmiş və nəzarətsiz inkişafın kənd həyatına mənfi təsirləri də qaçılmaz ola bilər. Dəyişiklikləri qısaca belə ümumiləşdirmək olar: iqtisadi baxımdan üstünlüklərə yeni iş yerlərinin yaranması, bizneslərin (xüsusilə qadınlar üçün və qadınlar tərəfindən) qurulması, nəticə etibarilə gəlirin və yaşayış səviyyəsinin yaxşılaşması, sosial, mühəndislik və turizm infrastrukturuna yatırımlar, gənclərin miqrasiyasının azalması daxildir. Lakin kəndin turistlər arasında populyarlığının artması infrastrukturun həddindən artıq yüklənməsinə, qiymətlərin artmasına səbəb ola bilər, həmçinin kənd turizmi mövsümi xarakter

AUDİT 2025, 2 (48), səh. 137-146.

AUDIT 2025, 2 (48), pp. 137-146.

АУДИТ 2025, 2 (48), стр. 137-146.

daşdığı üçün gəlirlər qeyri-müntəzəm olur.

Turizmin inkişafı nəticəsində yerli sakinlər öz kəndlərinin tarixini, mədəniyyətini, ənənələrini öyrənməyə başlayırlar, yerli sənətkarlıq və kulinariyanı dirçəldir, qarşılıqlı əməkdaşlığa can atırlar. Lakin bəzi risklər də mövcuddur: mədəni və tarixi dəyərlərin ticarət predmetinə çevrilməsi, tarixi məlumatların qeyri-dəqiq çatdırılması, hətta saxtalaşdırılması, qeyri-sağlam rəqabətin yaranması, "kütləvi turizm" in inkişafı və bunun nəticəsində meydana çıxan problemlər. Ətraf mühitə və təbii sərvətlərə də təsir göstərilir: su hövzələri, torpaq və hava çirklənir, tullantılar problemi kəskinləşir [6].

Lakin insanlar potensial nəticələri əvvəlcədən nəzərə alıb mənfi təsirləri minimuma endirmək üçün tədbirlər görsələr, turizmin aktiv inkişafından öncə hər şeyi dəqiq planlaşdırıb dayanıqlı inkişafı məqsəd qoysalar, ortaqların tapılması mümkündür və bunun uğurlu nümunələri də mövcuddur. Bu məqsədlə insanlar ilk növbədə, yaşadığı ərazini özləri və gələcək nəsillər üçün qorunmalıdır. Kənd turizminin dayanıqlı inkişafı üçün sağlam düşüncə, səmərəli iqtisadiyyat, düzgün planlaşdırma, innovativ texnologiyalar, biliklər və mütəxəssislərin dəstəyi tələb olunur.

Aqroturizm hansı formalarda ola bilər? Səyahətin coğrafiyasından, hərəkət vasitələrindən, səfərin müddəti və məsafəsindən, yerləşmə vasitələrindən və digər amillərdən asılı olaraq bir çox təsnifat mövcuddur. Aqroturizmin inkişafının ən vacib meyarlarından biri nəzərdən şəhər əhalisinin kənd yerlərinə səfərinin məqsədi və ya turistlərin müəyyən bir məkanı ziyarət etmək üçün motivasiyasıdır. Bu meyara əsasən, turizmin mədəni-tarixi, ekoloji, etnoqrafik, aqrar, maarifləndirici, idman və digər növləri fərqləndirilir. Reallıqda hər bir səfərdə bir neçə məqsəd ola bilər, sadəcə onlardan biri əsas sayılır. Turizm növlərinin hamısı kənd turizmi ilə birləşə bilər. Məsələn, "Təbiətə səyahət" kənd turistləri üçün demək olar ki, həmişə əlçatandır: çünki o, bir addımlıq məsafədir. Meşə gəzintiləri, göbələk və giləmeyvə yığımı, çay kənarında istirahət kənd həyatının ayrılmaz hissəsidir. Əgər yaxınlıqda milli park, qoruq və ya xüsusi mühafizə olunan təbiət ərazisi varsa və orada turistlər üçün müvafiq şərait yaradılsa bu ekoturizmin inkişafı deməkdir. Belə olan halda, turistlər kənd turizmini ekoturizm ilə birləşdirə bilərlər ki, bu da təklif olunan daha cəlbedici edər [7].

Əgər xüsusi mühafizə olunan təbiət ərazisi yoxdursa, bələdçi və ekskursiya xidmətlərini yerli sakinlər də göstərə bilər. Belə ki, meşə yollarını yerli sakinlər çox yaxşı bilirlər. Lakin bu ekskursiyalar yaxşı hazırlanmalı, məlumatlar dəqiq verilməli və təbiətə zərər minimuma endirilməlidir.

Kənd kulinariya turizmi bu gün çox populyardır. Buraya sobasında piroq bişirmək üzrə ustad dərsləri, pendir və şərab zavodlarına dadım ekskursiyaları, milli üslubda təşkil edilən "dəvətli naharlar" və hətta müxtəlif məkanları əhatə edən, yerli kulinariya ənənələrinə dərinliklə bəş vurulan çoxgünlük səyahətlər daxildir.

Kənd etnoqrafik turizmi müxtəlif xalqların və etnik qrupların ənənəvi həyat tərzini tanımaq imkanı yaradır. Çadırlar, folklor, milli geyimlər, xalq bayramları — bunların hamısı insanı tamamilə başqa bir dünyaya aparır. Etnoqrafik turizm ilə sıx bağlı olan mədəni-tarixi turizm isə regionun mədəni irsi, tarixi binaları və digər görməli yerləri ilə tanışlıq imkanı yaradır.

Hadisə turizmi isə tədbirlərə - kənd bayramlarına, festivallara, yarmarkalara, konsertlərə,

teatr tamaşalarına və s. qatılmaqdan ibarətdir. Belə parlaq tədbirlər kənd yerlərinin tanınması və inkişafı üçün əla vasitədir.

Kənd sakinlərinin müxtəlif turizm təklifləri yaratmaq təcrübəsi göstərir ki, turizm sahəsində inkişaf yalnız kənd sakinlərinin təşəbbüsü və yaradıcılığı ilə məhdudlaşır, infrastruktur və ya başlanğıc kapital burada əsas rol oynamır. Uğurun açarı – təşəbbüs, fantaziya və öz torpağına, işinə olan sevgidir. Həmçinin, sahibkarlıq əsaslarını, kənd turizminin incəliklərini və onun təşkil prinsiplərini bilmək də çox vacibdir [9].

Aqroturizmin populyar formaları və onun inkişafına dövlət dəstəyi

Aqroturizm fəaliyyətini uğurla təşkil etmək üçün şəhər sakinləri arasında hansı kənd istirahət formalarından daha çox tələb olunduğunu müəyyənləşdirmək çox vacibdir. Turistlərin üstünlükləri və bu sahədə ən yaxşı təcrübələrin təhlili aşağıdakı üç əsas kənd turizm formalarını müəyyən etməyə imkan verir:

- kənd evlərində və fermer təsərrüfatlarında turistlərin yerləşdirilməsi.
- turistlərin kənd təsərrüfatı işlərində fəal iştirakı.
- ekoloji və eko-aqroturizm [10].

Bu formaların hər birini və onların fermerlər üçün üstünlüklərini ətraflı nəzərdən keçirək.

Aqroturizmin ən populyar formatlarından biri kənd evlərində və ya fermer təsərrüfatlarında turistlərin yerləşdirilməsidir. Bu, şəhər həyatından bezmiş insanlara sakit kənd atmosferinə qərq olmağa və konkret bölgənin ənənələrini hiss etməyə imkan verir. Fermer təsərrüfatlarında fəaliyyət göstərən qonaq evləri, mini-otellər və kempinqlər turistlərə rahat şərait yaradır və onların kənd həyatını müşahidə etməsinə, gündəlik işlərdə iştirak etməsinə imkan verir. Bu cür format xüsusilə ailəvi səyahət edənlər və açıq havada aktiv istirahəti sevənlər arasında populyardır.

Aqroturizmin digər məşhur forması turistlərin kənd təsərrüfatı işlərinə – heyvandarlıq, bitkiçilik, arıçılıq və digər sahələrə cəlb edilməsidir. Turistlər yalnız fermerlərin işini müşahidə etməklə kifayətlənmirlər, onlar həm də kənd əmək fəaliyyətini şəxsən sınaqdan keçirirlər. Bu cür təcrübə şəhər sakinləri üçün xüsusilə maraqlıdır, çünki onlar adətən ərzaq istehsalı prosesindən uzaq olurlar. İnəkləri sağmaq, məhsul yığmaq, heyvanlara qulluq etmək kimi fəaliyyətlər onlar üçün həm əyləncə, həm də yeni bilik əldə etmək imkanı yaradır.

Aqroturizmin daha bir perspektivli istiqaməti ekoloji cəhətdən təmiz fermer təsərrüfatlarında turistlərin yerləşdirilməsidir. Bu təsərrüfatlarda əsas diqqət təbii resurslardan istifadəyə və "yaşıl" texnologiyalara yönəldilir. Turistlər burada ekoloji təmiz qida istehsalı prosesini öyrənə, eko-mətbəx yeməklərini dada və müxtəlif ekoloji aksiyalarda iştirak edə bilirlər. Bu, sağlam həyat tərzinə və ekoloji təmiz məhsullara artan tələbatı nəzərə alsaq xüsusilə populyar sahələrdən biridir.

Dövlətin əsas dəstək tədbirlərindən biri fermerlər üçün müxtəlif subsidiyalar və qrantların verilməsidir. Subsidiyalar və qrantlar əsasən aşağıdakı məqsədlər üçün verilə bilər:

- turistlərin yerləşdirilməsi üçün obyektlərin tikintisi və rekonstruksiyasına;
- infrastrukturun inkişafı, park və oyun sahələrinin yaradılmasına;
- aqroturizm üçün kənd təsərrüfatı texnikasının alınmasına;
- aqroturizm xidmətlərinin təşviqi və fermer təsərrüfatlarının brendləşdirilməsinə.

Y E K U N

Azərbaycan Respublikasında zəngin kənd turizm potensialının olmasını nəzərə alaraq ölkəmizdə bu sahənin inkişafı istiqamətində müxtəlif layihələr həyata keçirilir. Qeyd etmək lazımdır ki, “İxtisaslaşdırılmış turizm sənayesinin inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi”ndə və “Regionların 2019-2023-cü illərdə sosial-iqtisadi inkişafına dair Dövlət Proqramı”nda aqroturizmin inkişafı üçün müəyyən olunmuş əsas öhdəliklərin yerinə yetirilməsi məqsədi ilə müxtəlif layihələr icra olunmuşdur. Hal-hazırda “Azərbaycan Respublikasının 2022-2026-cı illərdə sosial-iqtisadi inkişaf Strategiyası”na uyğun olaraq turizm potensialı olan kəndlərimizdə turistik kəndlərin formalaşdırılması istiqamətində müvafiq işlər aparılır. Bu işlərin həyata keçirilməsində bir sıra dövlət qurumları, beynəlxalq təşkilatlar və yerli qeyri – hökumət təşkilatları iştirak edirlər [8]. Görülən tədbirlər hesabına Azərbaycanda aqroturizm sahəsi son illər ərzində əhəmiyyətli dərəcədə artmışdır. Məsələn, 2019-cu il ilə müqayisədə 2023-cü ildə aqroturizm istiqamətində kənd yerlərinə turist axını 5 dəfə çoxalmış və onların ümumi sayı 230 min nəfərə çatmışdır [11]. Bu ölkənin turizm potensialının artırılması və turistlərdə kənd həyatına olan marağın yüksəlməsi ilə bağlıdır.

Aqroturizm Azərbaycanda hələ inkişaf mərhələsində olsa da, ekspertlər yaxın illərdə onun sürətlə böyüməsini proqnozlaşdırırlar. Bu tendensiyanı aşağıdakı amillər daha da gücləndirir:

- şəhər sakinlərinin kənd yerlərində ekoloji və maarifləndirici istirahətə artan tələbi;
- kənd turizminin dövlət tərəfindən stimullaşdırılması;
- kənd ərazilərində turizm infrastrukturunun inkişafı;
- sağlam həyat tərzinə və ekoloji təmiz məhsullara marağın artması.

Bütün bunlar aqroturizmi inkişaf etdirmək istəyində olan fermerlər üçün də geniş imkanlar açır.

İSTİFADƏ EDİLMİŞ ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. "Turizm fəaliyyəti haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu.
2. Копылова С.Д., Лебедева И.Б. Основы сельского туризма. Методическое пособие. Москва. 2018, 215 с.
3. Баранова Е.А. Тенденции и факторы, влияющие на развитие современного туризма. <http://rae.ru/forum2012/21/438>
4. Bilalov B.Ə., Gülahyev Ç.G. Turizmin əsasları. QHT Nəşriyyəti, Bakı, 2015, 496 səh.
5. Писаревская Е.Л. Основы туризма. Типография Федерального агентства по туризму, Москва, 2014, 69 с.
6. Смирнова И.В. Агротуризм – новое направление в развитии сельских территорий. <http://cyberleninka.ru>
7. Xaspoladova Ü. Kənd turizmi. <https://azerbaycan-news.az>
8. Məhərrəmov V. Turizmin təşkili. Bakı, 2019, 64 səh.
9. Стахова Л.В. Основы туризма. Москва. Издательство Юрайт. 2022, 327 с.
10. Kənd turizmi. <https://az.wikipedia.org>
11. Azərbaycanda turizm. AR DSK-nın statistik məlumatları. Bakı, 2024.

Anar Balabey Melikov,

Ph.D. Student,

Azerbaijan Cooperation University

E-mail: malikzadeanar@gmail.com

© A.B. Melikov, 2025

THE EMERGENCE AND DEVELOPMENT DIRECTIONS OF AGROTOURISM IN THE REPUBLIC OF AZERBAIJAN

ABSTRACT

The purpose of the research is to examine the emergence of agrotourism in the Republic of Azerbaijan and to identify the main directions for its development, along with proposing specific recommendations in this field.

The methodology of the research includes the use of comparative analysis, synthesis, and other scientific methods throughout the study.

The practical importance of the research lies in the assessment of how the development of agrotourism can affect the lives of rural populations, increase employment, and raise household incomes. The article also formulates proposals that are practically applicable to these objectives.

The results of the research – it is suggested that implementing the proposed measures could lead to improvements in the socio-economic well-being of rural communities.

The originality and scientific novelty of the research consist of the systematization of existing approaches to the development of agrotourism based on international experience.

Keywords: agrotourism, rural household income, infrastructure, marketing, farm, family farming, ecological tourism.

AUDİT 2025, 2 (48), səh. 137-146.
AUDIT 2025, 2 (48), pp. 137-146.
АУДИТ 2025, 2 (48), стр. 137-146.

*Меликов Анар Балабей оглу,
диссертант,
Азербайджанский Университет Кооперации
E-mail: malikzadeanar@gmail.com
© Меликов А.Б., 2025*

ФОРМИРОВАНИЕ АГРОТУРИЗМА В АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКЕ И ВОПРОСЫ ЕГО РАЗВИТИЯ

Р Е З Ю М Е

Цель исследования – изучение формирования агротуризма в Азербайджанской Республике и направлений его развития, а также подготовка соответствующих предложений с целью усовершенствования данной сферы.

Методология исследования – в процессе исследования использовались методы сравнения, анализа, синтеза и другие подходы.

Практическая значимость исследования – в статье рассматривается влияние развития агротуризма на жизнь сельского населения, повышение уровня их занятости и рост доходов. В этом направлении также были сформулированы практически значимые предложения.

Результаты исследования – применение предлагаемых мер может способствовать улучшению социально-экономического положения сельского населения.

Оригинальность и научная новизна исследования – на основе международного опыта систематизированы и сформулированы существующие подходы к развитию агротуризма.

Ключевые слова: агротуризм, доходы сельского населения, инфраструктура, маркетинг, ферма, семейное хозяйство, экологический туризм.

*Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur:
27.03.2025
Təkrar işlənməyə göndərilmişdir:
30.04.2025
Çapa qəbul olunmuşdur: 28.05.2025*

*Дата поступления статьи в
редакцию: 27.03.2025
Отправлено на повторную обработку:
30.04.2025
Принято к печати: 28.05.2025*

*The date of the admission of the article
to the editorial office: 27.03.2025
Send for reprocessing: 30.04.2025
Accepted for publication: 28.05.2025*